

ВЛАСТИВОСТІ АКТИВНОГО ШАРУ ОРГАНІЧНОГО СОНЯЧНОГО ЕЛЕМЕНТУ НА ОСНОВІ ПРОВІДНОГО ПОЛІМЕРУ PSBTVT

Філоненко О.В., Дем'яненко Є.М., Теремінська М.І., Ткачук О.І., Лобанов В.В.

Інститут хімії поверхні ім. О.О. Чуйка Національної академії наук України, Київ, Україна
filonenko.oksanka@gmail.com

Дуже важливим способом задоволення зростаючих глобальних потреб в енергії за допомогою відновлюваних джерел при мінімізації шкідливого впливу на навколишнє середовище є отримання електричної енергії безпосередньо з випромінювання Сонця з використанням сонячних елементів (СЕ). Незважаючи на те, що в результаті інтенсивного розвитку СЕ на основі кремнію вдалося досягти досить високої ефективності – близько 25%, процес отримання монокристалічного чи аморфного Si високої частоти дороговартісний і вимагає великих затрат часу та енергії. Це спонукає шукати альтернативні матеріали для СЕ. В першу чергу, до таких матеріалів відносяться провідні спряжені полімери, провідність яких при належному допуванні може наближатися до металевої. Основними перевагами органічних сонячних елементів (ОСЕ) є їх незначна вага, простота виготовлення, гнучкість, низька вартість. При використанні провідних полімерів з'являється можливість досить простого регулювання основних параметрів електронної будови молекул ОСЕ, таких як енергії нижчої вакантної молекулярної орбіталі (НВМО) і вищої зайнятої молекулярної орбіталі (ВЗМО), потенціали іонізації (ПІ) донорного (Д) і акцепторного (А) матеріалів активного шару та ширини їх енергетичних щілин (E_g).

У роботі наведені результати квантовохімічних розрахунків основних властивостей нижчих олігомерів з числом мономерних ланок ($n = 1-8$) (див. рис. 1) полімеру полі [(4,4-біс(2-етилгексил) - дитієно [3,2-b:2',3'-d] силол) - 2,6 - дііл - альт-(2,1,3-бензотіадіазол)-4,7-дііл] (PSBTVT), який використовують як електронодонорний матеріал в ОСЕ. Всі розрахунки просторової та електронної будови виконані у наближенні ТФГ (B3LYP, 6-31 G**). Енергії перших збуджених синглетних станів розглянутих олігомерів обчислювалися в наближенні залежної від часу ТФГ. Це необхідно для оцінки енергії зв'язування (E_b), екситону, що утворюється в донорному матеріалі під дією сонячного випромінювання. Величина E_b передбачалася рівною різниці енергій E_g та першого збудженого синглетного стану.

На рис. 1 зображено мономерну ланку PSBTVT з двома гексильними групами біля атома Силіцію, присутність яких забезпечує розчинність полімеру. При проведенні розрахунків вони замінювалися метильними групами, що практично не впливає на положення рівнів енергії фронтальних орбіталей.

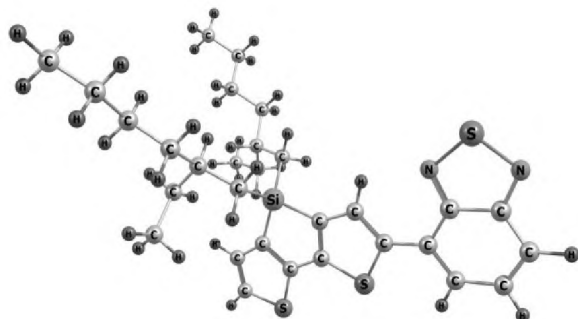
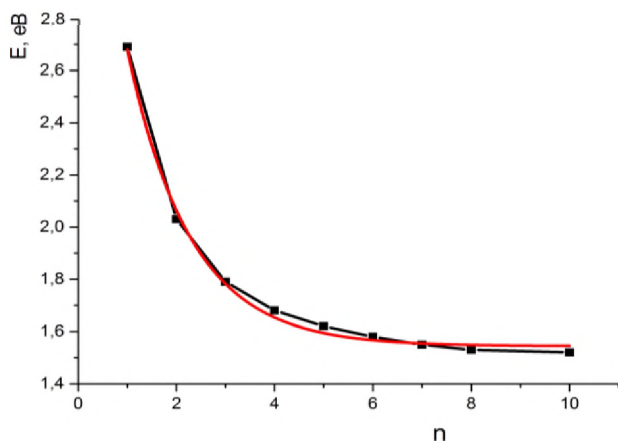

Рис. 1 Мономерна ланка PSBTVT

Експоненціальна апроксимація даних для олігомерів в асимптотичному випадку $n \rightarrow \infty$ дала для полімеру величину $E_g = 1,54$ eV (рис. 2), що добре узгоджується з експериментальним значенням 1,50 eV [1]. Для основних мікроскопічних параметрів молекул активного шару ОСЕ на основі PSBTVT (Д) і (6,6)-феніл-С61-метилового естеру

масляної кислоти, [60] РСВМ (А) отримано наступні значення: $E_{LL}=E(\text{НВМО}_D)-E(\text{НВМО}_A)=0,50$ (дисоціація екситону відбуватиметься, якщо величина $E_{LL} > E_b$); $E_{LH}=E(\text{НВМО}_A)-E(\text{ВЗМО}_D)=0,21$ (дана різниця енергій визначає напругу роз'єданого ланцюга (V_{oc}) приладу); $E_{HH} = E(\text{ВЗМО}_D) - E(\text{ВЗМО}_A) = 0.83$ еВ (чим більше E_{HH} , тим менше ймовірність рекомбінації електрона та дірки в екситон). Це справедливо для умов об'ємного гетеропереходу, тобто за невеликих відстаней між молекулами PSBTBT і [60] РСВМ.

Для оптимального налаштування граничних електронних рівнів ($E(\text{НВМО}_D)$, $E(\text{НВМО}_A)$, $E(\text{ВЗМО}_D)$ і $E(\text{ВЗМО}_A)$) фактично слід вирішити компроміс між параметрами, які безпосередньо впливають на ефективність ОСЕ. Так, наприклад, якщо при зменшенні ΔE_{HH} , збільшується кількість поглинутих донорним матеріалом фотонів, то iV_{oc} також зменшиться, щовкрай небажано. Ідеально було б мати E_{LL} та E_{HH} достатньо великими для реалізації дисоціації і запобігання рекомбінації екситону, а також достатньо малими, для забезпечення максимального значення величини E_{LH} , яка безпосередньо впливає на V_{oc} . Аналіз отриманих величин E_b показує, що для мономеру вона складає 0,33 еВ, а при збільшенні $n = 2 - 8$ залишається майже незмінною в інтервалі від 0,26 до 0,28 еВ. Якщо скористатися формулою $V_{oc} = \frac{1}{e} \left[\left| E_{ВЗМО}^{ДОНОР} \right| - \left| E_{НВМО}^{АКЦЕПТОР} \right| \right] - 0.3$, наведеною в [2, 3] для визначення макроскопічного експлуатаційного параметра ОСЕ, напруги роз'єданого ланцюга, V_{oc} , отримуємо значення 0,90 еВ, що є непоганим показником для сонячних елементів такого типу.

Рис. 2 Залежність ширини забороненої зони E_g олігомерів донорного матеріалу PSBTBT від кількості мономерних ланок n
 $E(eV) = 1,544 + 2,479 \cdot \exp(-0,782 \cdot n)$.

Отримані результати та їх інтерпретація показують, що квантовохімічне моделювання матеріалів, що використовуються в ОСЕ, дозволяє замінити розгляд великих полімерних молекул їх нижчими олігомерами та оптимально підібрати їх складові елементи для отримання найвищих значень напруги розімкнутого ланцюга.

1. Hou J., Chen H.-Y., Zhang S., Li G. and Yang Y. Synthesis, characterization, and photovoltaic properties of a low band gap polymer based on silole-containing polythiophenes and 2,1,3-Benzothiadiazole // Am. Chem. Soc. –2008. –130, № 48. –P. 16144–16145.
2. Li Y. Molecular design of photovoltaic materials for polymer solar cells: toward suitable electronic energy levels and broad absorption // Acc. Chem. Res. –2012. –45. –P. 723–733.
3. Scharber M.C., Mühlbacher D., Koppe M., Denk P., Waldauf C., Heeger A.J., Brabec C.J. Design rules for donors in bulk-heterojunction solar cells—towards 10% energy-conversion efficiency // Advanced Materials. –2006. –18, № 6. – P. 789–794.